

32. Франко І. Етнографічна експедиція на Бойківщину / І. Я. Франко // Зібрання творів у 50 т. / І. Я. Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 36. – С. 99–108.
33. Франко І. Етнографічний рух у Галичині в ХІХ ст. : повідомлення на Міжнародному конгресі 1900 року / І. Я. Франко // Молода Галичина. – 1912. – 12 березня.
34. Франко І. Із наукових екскурсій по краю / І. Я. Франко // Зібрання творів у 50 т. / І. Я. Франко. – К. : Наукова думка, 1982. – Т. 33. – С. 57–62.
35. Франко І. Найновіші напрямки в народознавстві / І. Я. Франко // Зібрання творів у 50 т. / І. Я. Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 45. – С. 252–260.
36. Франко І. Українсько-руська студентська мандрівка літом 1884 р. / І. Я. Франко // Зібрання творів у 50 т. / І. Я. Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 3. – С. 250–262.
37. Франко І. Я. Етнографічна виставка у Тернополі / І. Я. Франко // Зібрання творів у 50 т. / І. Я. Франко. – К. : Наукова думка, 1985. – Т. 46. – Кн. 1. – С. 469–479.
38. Франко П. Іван Франко зблизька / П. Франко // Іван Франко у спогадах сучасників. – Львів : Книжково-журнальне вид-во, 1956. – С. 381–388.
39. Шевців К. Дрогобицькі знахідки Івана Франка / К. Шевців // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич : Вимір, 1998. – Вип. 3. – С. 115–120.
40. Шляхами Івана Франка по Україні : путівник. – Львів, 1982. – 98 с.
41. Шляхами Івана Франка. – Львів : Каменяр, 1966. – 102 с.
42. Шутка Р. Туристські маршрути області, пов'язані з перебуванням І. Франка на Прикарпатті / Р. Шутка // Краєзнавець Прикарпаття. – 2006. – № 8. – С. 26–27.

The article is devoted to consideration of going to the problems of study of local lore inheritance of Ivan Franco in Ukrainian historiography. There are analysed the main problems which were actual on each of the stages of development of Ukrainian historical science during the end of XIX – at the beginning of the XXI century. A conclusion is done about a scientific underexploitation and practical application a theoretical and methodological works of Ivan Franco in local lore researches of the Ukrainian scientists.

Key words: *Ivan Franco, historiography, study of local lore, tourist and study of local lore movement.*

УДК 94 (437:94(438) “1919”

ББК 63.3 (4 Пол)

Ярослав Божак

ПЕРЕДУМОВИ ДО ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ МІЖ ПОЛЬЩЕЮ І ЧЕХОСЛОВАЧЧИНОЮ 23 СІЧНЯ 1919 РОКУ

У статті зроблена спроба розкрити причини та суть польсько-чехословацького конфлікту, що виник при встановленні кордонів новостворених держав Польщі та Чехословаччини, предметом якого стала державна приналежність територій Цешинської Сілезії, Спішу та Орави.

Ключові слова: *Чехословаччина, Польща, Чехія, Цешинська Сілезія, польсько-чехословацький прикордонний конфлікт, Національна рада Цешинського князівства, Земський національний комітет Сілезії.*

У статті автор ставить перед собою завдання дослідити взаємовідносини Чехословаччини й Польщі після відновлення їх незалежності в 1918 р., висвітлити процес установа кордонів, з'ясувати причини зародження конфлікту, розглянути позицію кожної з держав щодо цього конфлікту та методи подолання проблеми, що виникла.

В українській історіографії існує велика кількість літератури, присвяченої історії Польщі та Чехословаччини, проте питання Цешинської Сілезії та конфлікту, що виник через її приналежність, практично не висвітлено. Серед українських істориків, котрі більш широко розглядають це питання, слід відзначити М.Кірсенка, який висвітлює його в контексті українсько-польсько-чехословацьких відносин [4]. Досить велика історіографічна база із цього питання знаходиться в Чехії та Польщі. Серед основних праць треба відзначити книгу Марека Казіміра “Польсько-чеський конфлікт 1918–1921”, де ця проблема розглядається досить детально [7], працю Антоні Гіза “Польсько-чеські стосунки 1795–1920”, де подається історія польсько-чехословацьких взаємовідносин протягом 125 років [6], Анна Щепанська в книзі “Чехословаччина в

польській закордонній політиці 1918–1933” висвітлює позицію Польщі стосовно Чехословаччини на міжнародній арені [12]. Проте практично в усіх працях конфлікт розглядається в пропольській або прочеській площині, тому нами була здійснена спроба по-новому підійти до розгляду цієї проблеми та висвітлити її більш об’єктивно.

Швидке піднесення визвольного руху та поразки на фронтах Першої світової війни прискорили розпад архаїчної Габсбурзької монархії. Останній спалах ейфорії в її урядових колах після укладення Брестського миру виявився нетривким і не відвернув загальної катастрофи. Страйки та маніфестації набували дедалі виразнішого політичного характеру, дезертирство розклало збройні сили, а розчарована в розрахунках на вигідну воєнну кон’юнктуру національна буржуазія переходила від лояльності до опозиційності щодо династії [3, с.130].

Передбачаючи неминучий крах Габсбурзької монархії, кілька чеських політичних партій у лютому 1918 року об’єдналися у Державно-правову партію на чолі з К.Крамаржем. У липні 1918 р. було реорганізовано празький Національний комітет, до складу якого ввійшли представники всіх (крім соціал-демократів) чеських політичних партій. Оновлений комітет мав стати насамперед чинником “збереження порядку”, а вже потім органом майбутньої державної влади. Зокрема, якщо депутати чеських партій раніше сподівалися на майбутню автономію при федерації монархії, то тепер чехословацький Національний комітет почав домагатися самовизначення в самостійній державі. У червні 1918 р. Франція офіційно визнала чехословацьку Національну раду як першооснову майбутнього чехословацького уряду.

28 жовтня 1918 р. у день, коли уряд Австро-Угорщини оголосив про намір укласти перемир’я з країнами Антанти, празький Національний комітет перебрав до своїх рук цивільну та військову адміністрацію й оголосив про створення незалежної держави. 14 листопада 1918 р. у Празі на урочистому засіданні Тимчасових Національних зборів була проголошена Чехословацька республіка. Першим її президентом обрали Т.Масарика, а уряд “загальнонаціональної комісії” очолив К.Крамарж [2, с.432–433].

Незабаром аналогічні процеси спричинили до створення австро-німецького, угорського, південнослов’янського та інших урядів і проголошення національної незалежності молодих держав на території колишньої Габсбурзької монархії. Проте їх остаточна внутрішньополітична консолідація виявилася значно тривалішим і боліснішим процесом. У Кракові новостворена Ліквідаційна комісія після розброснення австрійського гарнізону від імені польської держави підпорядкувала собі землі до Сяну, а в Цешинському князівстві заявила свої претензії місцева польська Національна рада [3, с.131].

Безперечно, найважливішою проблемою в стосунках польсько-чеських була справа національного “обличчя”, а пізніше державна приналежність Цешинської Сілезії. На цій території проживали поляки, чехи, німці, євреї і в незначній кількості представники інших національностей. Територія Цешинської Сілезії, утрачена Польщею за Казимира Великого внаслідок укладеного в 1348 р. мирного договору із чехами в Намислові й підтвердженого празьким трактатом 1356 року, складала 2283 км². За австро-угорської влади була поділена на чотири повіти: Цешинський, Бельський, Фридецький, Фриштацький. Це була територія, яка простягалася із заходу від річки Остравиці на південь, сягаючи Бескиду Сілезького, на сході доходячи аж до річки Бялки. Його північну точку становила Вісла й на певній частині Ольжа. Перепис населення, проведений там у кінці XIX ст. австрійським урядом, показав значну перевагу польського елемента по всій території, за винятком Фридецького повіту, де домінували чехи [6, с.130].

Кількість населення в Цешинській Сілезії, згідно з переписом населення за 1910 рік на польській і чеській території, щодо поділу кордонів, проведених Радою Амбасадорів.

Польська територія: загальна кількість населення 141123:

Повіт	Поляки	Чехи	Німці	Разом
Бельськ	66148	799	32775	99722
Фриштат	6334	49	100	6483
Цешин	21687	677	12554	34918
Разом	94169	1 525	45429	141123

Чеська територія: загальна кількість населення 285307:

Повіт	Поляки	Чехи	Німці	Разом
Фридек	15093	80498	11937	107528
Фриштат	69128	28054	15059	112241
Цешин	55460	5587	4491	65538
Разом	139681	114139	31487	285307

Джерело: [1, с.78].

У 1918 р. установа кордонів обох держав виявилася дуже складним завданням. Чехи прагнули до відродження держави в історичних кордонах Чеського Королівства. Поляки у визначенні кордонів із чехами ґрунтувалися на етнічних засадах, а щодо східних кордонів надавали перевагу історичному принципіві.

Визначення кордонів між Польщею й Чехословаччиною від самого початку передбачало наявність спірних територій. Поза Цешинською Сілезією в гру входили також Спиш й Орава. Там навіть дійшло до збройних сутичок, які досить скоро закінчилися внаслідок порозуміння та встановлення тимчасової лінії кордонів.

Дійсність була дуже складною. У ХІХ ст. у Цешинській Сілезії, котра розташована між польськими й чеськими землями, проте фактично знаходилася під владою Австрії, утворювалася національна свідомість народу, що розмовляв локальними діалектами, котрі в одних околицях зараховано до польської мовної групи, в інших – до чеської. Схожість призводила до того, що чеські й польські впливи збігались у свідомості мешканців тих земель. З одного боку, сильно відзначалися культурні впливи Кракова, з іншого, Праги [11, с.63–64].

У Цешинській Сілезії в дні розпаду Габсбурзької монархії утворилися локальні органи влади. На початку жовтня 1918 р. польські послы священик Йозеф Лондзін, Тадеуш Регер і Ян Міхейда склали у віденському парламенті декларацію про бажання приналежності населення Цешинської Сілезії до Польщі. Після того 12 жовтня 1918 р. у Національному домі в Цешині відбулася нарада представників польських політичних і суспільно-культурних організацій. Беручи приклад з Галичини, було вирішено створити в Цешинській Сілезії організацію, яка отримає владу після розпаду Австро-Угорської імперії. Було створено Міжпартійний комітет, котрий 19 жовтня отримав остаточну назву Національна рада Цешинського князівства [11, с.64]. Цей вчинок загрожував чварами, та місцеві активісти сподівалися на взаємні поступки й компенсації [4, с.51]. 27 жовтня Національна рада організувала на ринку в Цешині народне віче, на якому сорокатисячне зібрання прийняло “Резолюцію населення Цешинської Сілезії в справі приналежності до Польщі...”, у якій говорилось: “...ми, поляки князівства Цешинського, безумовно визнаємо приналежність нашу й землі нашої до Польщі” [10, с.395]. Отже, віче висловилося за входження Цешинської Сілезії до Польщі. 30 жовтня Національна рада видала відозву, прокламацію приналежності землі цешинської до “вільної, незалежної, об’єднаної Польщі”, а також оголосила про те, що Рада обійняла

державну владу на цій території [9, с.203]. Зокрема, у ній говорилось: “Народе сілезький! Національна рада Цешинського князівства, базуючись на принципах президента Сполучених Штатів Вільсона, ... прокламує урочисто приналежність народу Цешинського князівства до вільної, незалежної, об’єднаної Польщі й обіймає над ним державну владу.

Відносно претензій чеського народу Національна рада Цешинського князівства заявляє: “...питання щодо встановлення остаточної границі між обома братніми народами – польським і чеським – залишити на розгляд урядів: польського у Варшаві, та чеського в Празі, у тому глибокому переконанні, що ті уряди при визначенні кордонів будуть керуватися значною перевагою народу та бажанням населення” [5, с.5].

У ніч з 31 жовтня на 1 листопада 1918 р. група польських офіцерів і підофіцерів цешинського гарнізону під керівництвом поручика Клеманса Матусіка захопила місто з найближчою околицею. Безкровний військовий переворот уможливив перехід влади до Національної ради, унаслідок чого старости бельські й цешинські, а також міські ради Бельська та Цешина змушені були підпорядкуватися Національній раді. У перший тиждень листопада вона встановила адміністративний контроль над повітами Бельським, Цешинським і значною частиною повіту Фриштацького.

Чеські діячі виступили з претензіями до території Цешинської Сілезії як історичної частини земель Корони св. Вацлава. 29 жовтня чехи утворили в польській Оставі Земський національний комітет Сілезії, який отримав владу над Фридецьким повітом, до якого польська сторона не висувала значних претензій.

5 листопада 1918 р. було укладено договір між польською місцевою Національною радою й чеським Національним комітетом, на основі якого Цешинську Сілезію поділено за етнічним критерієм: територія, де мешкало польське населення, відходила до Польщі, а території, заселені чехами, – до Чехословаччини. Проте президент Масарик і прем’єр Крамарж мали дещо інші плани. Передусім бралися до уваги природні багатства (головним чином, вугілля) тієї землі, а також історичні традиції [8, с.76].

Поляки отримали владу над повітами: Бельським, Цешинським, Фриштацьким, котрі становили близько 76% території колишнього князівства, з населенням, де мешкало 76% поляків. Чехам залишився повіт Фридецький і частина повіту Фриштацького. Порозуміння мало тимчасовий характер, залишаючи остаточне розв’язання проблеми за урядами в Празі й Варшаві. Польський уряд затвердив порозуміння, котре відповідало концепції встановлення південного кордону на етнічній засаді.

Чехословацький уряд не визнав цього порозуміння, посилаючись на засади єдності земель Корони св. Вацлава. Апелюючи при цьому до історичного й економічного аргументів, стверджуючи, що новостворена республіка не буде здатна до життя без карвінського вугілля. Не без уваги залишився також той факт, що на спірній території проходила єдина залізниця, яка сполучала Чехію зі Словаччиною. З плином часу Прага щораз нав’язливіше почала домагатися приналежності цілої Цешинської Сілезії по річці Бялка до Чехословаччини.

Відмінним, у тоні, від чеських декларацій був виступ Апджея Морачевського до народу польського, виголошений 19 листопада 1918 р. на засіданні Ради Міністрів. Польський прем’єр декларував у ньому бажання поклатися в стосунках Польщі із сусідами на співпрацю й взаємну довіру. Проте ті декларації не могли змінити атмосферу на лінії Варшава – Прага [12, с.15].

25 листопада 1918 р. Національний комітет Сілезії вказав на порушення поляками листопадового договору, звертаючись із закликом до чеського уряду здійснити облогу Цешина чеськими військами та військами коаліції. 30 листопада чеський консул при Польській ліквідаційній комісії в Кракові Кароль Лохер вручив ноту чехословацького уряду, де стверджувалося, що чехословацький уряд не визнає угоди 5 листопада й вимагає визнання польською стороною права чехів на зверхність над усією Цешин-

ською Сілезією. Таку саму ноту Лохер вручив 2 грудня 1918 р. міністрові закордонних справ Польщі Леонові Василевському.

У той час у Варшаві прийнято рішення про відправку до Праги делегата – Романа Вегнеровича, котрому доручено створення польської політичної місії й організації канцелярського консульства. Віце-міністр Титус Філіпович надав усну інструкцію, згідно з якою Р.Вегнерович мав у Празі підняти питання щодо встановлення дипломатичних стосунків, а також обговорити питання Цешинської Сілезії. Польський делегат мав розмову із чеськими політиками 22 листопада, а 24 листопада – з прем'єром Каролем Крамаржем. Проте Р.Вегнерович зустрівся із застережною позицією чехів, котрі не визнавали уряду у Варшаві й підкреслювали своє визнання польського Національного комітету в Парижі. Чехи закидали полякам надмірні територіальні претензії за рахунок Чехії й Росії, підкреслюючи, що уряд не погодиться на ситуацію, створену Національною радою Цешинського князівства, і підтримає постулати Земського національного комітету Сілезії щодо військової окупації Цешинської Сілезії. Результатом зустрічі Р.Вегнеровича з Крамаржем стало унеможливлення через чеську політику проведення розмов з поляками в тій площині. Під час перебування в Празі Р.Вегнерович налагодив контакти з представниками англійської, французької та італійської місії. Враження від тих зустрічей підтверджували думки польського представника у Відні Хабіхта котрий звертав увагу на дипломатичну діяльність Едварда Бенеша в Парижі, її антипольську спрямованість, а також прихильність Антанти щодо чеських територіальних претензій [12, с.14–15].

Коли протягом грудня Ю.Пілсудський намагався порозумітися з Т.Масариком, той був для польського посла невловимим. Насправді Т.Масарик не визнавав тоді офіційно (подібно, як й Антанта) Річ Посполиту, представлену Ю.Пілсудським, обгрунтовуючи це тим, ніби легальна польська влада – Польський національний комітет Р.Дмовського. Чехи неохоче сприймали ідею “великої Польщі”, що простягалася далеко на схід і на захід, оскільки бачили тільки себе регіональним лідером у Центрально-Східній Європі [8, с.76–78].

Слід також звернути увагу на відмінну ситуацію, у якій на порозі незалежності знаходились обидві держави. Визнання з боку Антанти чехословацької держави та прав на встановлення історичних кордонів яскраво контрастувало з міжнародною ситуацією Польщі, що відроджувалася. Небажання Антанти визнавати уряд і державу на чолі з Ю.Пілсудським, а також відсутність чітких кордонів створювали ситуацію для використання на міжнародній арені чехів проти Польщі [12, с.24].

Спроба залагодження конфлікту була здійснена в кінці грудня 1918 р. Нашів-офіційна польська делегація під керівництвом Станіслава Гушовського, котра везла листи маршала Ю.Пілсудського до президента Т.Масарика з пропозицією створення мішаної польсько-чеської комісії, закінчилася невдачею. Т.Масарик у новорічній вїдозві зажадав виведення польських військ із Цешинської Сілезії. Уряд у Празі вважав, що до розгляду питання приналежності Цешинської Сілезії на Паризькій мирній конференції не можна визнавати приналежність цієї території до якоїсь з держав [11, с.66].

26 листопада польська влада оголосила вибори до сейму й визначила їх на 26 січня 1919 р. Серед виборчих округів значилася Цешинська Сілезія. Проведення виборів польською владою до Установчого сейму на терені Цешинської Сілезії, контролюваної Національною радою, означало для чеської влади безпідставну узурпацію поляками прав на Цешинську Сілезію. Чехи вважали, що вибори будуть неофіційним плебісцитом і Польща в результаті здобуде потужний козир [11, с.66].

Національна рада Цешинського князівства вже 20 січня 1919 р. не мала сумніву, що наближення виборів до сейму схилило чехів до певних рішень. У депеші, направлєній того ж дня до Президії Ради Міністрів у Варшаві, звертала увагу на те, що в остравській околиці зосереджуються великі військові сили, а також на прибуття транспорту з

амуніцією. Той факт мав би свідчити про певні наміри чехів, котрі щонайменше хочуть унеможливити вибори в Загреб'ю [7, с.33].

З військового погляду Цешинська Сілезія становила особливий військовий округ на чолі з полковником Латініком, який належав до Генерального округу в Кракові. У його розпорядженні були незначні сили. На кінець грудня 1918 р. вони заледве склали 4 батальйони піхоти, 2 ескадрони кавалерії й 1 батарею артилерії. Великі гарнізони знаходились у Цешині, Богумені й Фриштаді; слабші – у Даброві, Сухей, Точановічах; дрібні польські частини знаходилися в Джеджіцах, Скочове і Бельську [11, с.67].

Чехи, будучи не в змозі отримати офіційного меморандуму окупації Цешинської Сілезії, вдалися до містифікації, використовуючи перебування в Празі військових представників Антанті. Незаконно була сформована “Міжсоюзна комісія”, до складу якої ввійшли: майор Кросфілд (британський офіцер), майор Носеда (офіцер Італії), майор Мандхюг і підполковник Джілайн (французькі офіцери), поручик Восек і поручик Кармазін (американські офіцери), а також професор Коернер [11, с.67].

Одночасно чеське Міністерство національної оборони видало наказ, який визначав мету й обсяг роботи. Основною метою було захопити залізничну лінію Кошице–Богумін, як мінімальна мета окупації встановлено лінію по річці Вісла. Спершу початок дій призначено на 19 січня 1919 р., але з ініціативи Т.Масарика затримано виконання наказу й 2 січня намічено новий термін – 23 січня 1919 р.

Командувати операцією захоплення Цешинської Сілезії мав французький офіцер підполковник Джілайн, котрий відмовився офіційно обійняти командування, стверджуючи, що Франція не воює з Польщею. У тій ситуації формальне командування обійняв чеський офіцер підполковник Шнайдерек, але фактично діями керував підполковник Джілайн.

Прийнятий підполковником Джілайном і підписаний Шнайдерекком план передбачав рух військ з Фридка через Пшелеч Яблонківську, а також з Моравської Острави в напрямку Цешина й далі на Скочув. З Моравської Острави виходила додатково допоміжна ударна група вздовж залізничної лінії на Жебжидовіце.

Польська сторона до попередніх чеських дій не була готова. Рух чеських військ вважала за демонстрацію сили, а не реальну загрозу, про що могла свідчити оцінка Міністерства закордонних справ: “Чехи не мають наміру порушувати кордони в Цешинській Сілезії, концентрація їх сил є тільки демонстраційна” [11, с.68–69].

23 січня 1919 р. близько 10.00 у Цешині в полковника Латініка з'явилася самозвана “Міжсоюзна комісія” з вимогою виведення до 13.00 польських військ із Цешинської Сілезії аж по лінію р. Бялки. Полковник зажадав часу на узгодження з польською владою. Погоджено, що відповідь буде надана о 13.00. Комісія покинула Цешин об 11.00. Депеша Латініка через Національну раду Цешинського князівства об 11.20 відправлена до польського Головного командування. Відповідь, котру отримано о 12.30, була такою:

- 1) не відступати, на насильство відповісти силою;
- 2) офіцерів коаліції скерувати до Варшави [11, с.71].

Поінформований про ситуацію міністр закордонних справ Польщі І.Падеревський негайно, ще 23 січня, скерував телеграму до празького Міністерства закордонних справ, протестуючи проти порушення угоди, укладеної між Національним комітетом Сілезії й Національною радою Цешинського князівства, визнаної польським урядом, за якою він представляє цю територію: “Протестуючи проти акції панів офіцерів, що належать до збройних сил Антанті, котрі замість звернутися до польського уряду вирішили зайнятися роздаванням наказів безпосередньо місцевим владам, спричиняючи в такий спосіб зародження неприязні між двома країнами, котрі мають ряд державних інтересів, щоб залишитися приятелями” [11, с.72]. Проте чехи не були зацікавлені в

офіційному розслідуванні діяльності самозваної “Міжсоюзної комісії”, у результаті якої чехословацькі війська розпочали військові дії в Цешинській Сілезії.

Таким чином, будь-які спроби вирішення конфлікту мирним шляхом зазнали невдачі, оскільки Цешинська Сілезія була важливою стратегічною територією як для Чехословаччини, так і для Польщі, яку жодна з країн не хотіла втрачати. У зв'язку із цим 23 січня 1919 р. розпочалася збройна боротьба між Чехією та Польщею за Сілезію.

1. Sprawa Śląska Cieszyńskiego. Pertratacje w SPA. – umowa i jej wykonanie. Premówienia I. J. Paderewskiego. / bruliony / Oświadczenia, sprawozdania, korespondencja. VII.XI.1920 // Archiwum Akt Nowych w Warszawie, zespół : Archiwum I. J. Paderewskiego. – Т. 928. – S. 78.
2. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до XX ст.). Курс лекцій : навчальний посібник / [В. І. Яровий, П. М. Рудяков, В. П. Шумило та ін.]. – К. : Либідь, 2001. – 632 с. – ISBN 966-06-0208-1.
3. Кірсенко М. В. З історії чехословацьких планів щодо України наприкінці 1918 р. / М. В. Кірсенко // Наукові Записки / Нац. ун-т “Києво-Могилянська академія”. – К., 1998. – Т. 3 : Історія. – С. 130–133.
4. Кірсенко М. В. Україна і польсько-чеські відносини 1918–1920 років / М. В. Кірсенко // Наукові Записки / Нац. ун-т “Києво-Могилянська академія”. – К., 1999. – Т. 14 : Історія. – С. 50–64.
5. Dabrowski W. Kwestja Cieszyńska. Zbiór dokumentów z okresu walki o Śląsk Cieszyński 1918–1920 / Dabrowski Włodzimierz. – Katowice, 1923. – 96 s.
6. Giza A. Stosunki polsko-czeski 1795–1920 / Giza Antoni. – Szczecin : Wydaw. Naukowe US, 1995. – 209 s.
7. Kamiński M. Kazimierz. Konflikt polsko-czeski 1918–1921 / Kamiński Marek Kazimierz. – Warszawa : Wydaw. Neriton Instytut Historii PAN, 2003. – 476 s. – ISBN 83-88973-05-3.
8. Serwatka T. Polacy i Czesi dziesięć wieków sąsiedztwa / Serwatka Tomasz. – Nowa Ruda : Ziemia Kłodzka, 1998. – 127 s. – ISBN 83911023702.
9. Śląsk Cieszyński Srodowisko naturalne Zarys dziejów Zarys kultury materialnej i dochowej Macierz Ziemi Cieszyńskiej / [całość do dr. przygot. Władysław Sosna]. – Cieszyn : Macierz Ziemi Cieszyńskiej, 2001. – 419 s. – ISBN 8388271075.
10. Stepniak A. Kwestia narodowa a społeczna na Śląsku Cieszyńskim pod koniec XIX i w początkach XX wicy (do 1920 roku) / Stepniak Andrzej. – Katowice : Śląski Instytut Naukowy, 1986. – 471 s. – ISBN 8370080227.
11. Stosunki polsko-czesko-słowackie 1918-2005 / [pod red. Janusza Gmitruka i Andrzeja Stawarza] ; Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, Muzeum Niepodległości, Zakład Historii Ruchu Ludowego. – Warszawa : Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, 2006. – 320 s. – ISBN 8360093253.
12. Szczepańska A. Czechosłowacja w polskiej polityce zagranicznej w latach 1918–1933 / Szczepańska Anna. – Szczecin : Wydaw. Naukowe US, 2004 – 265 s. – ISBN 8372414025.

In the article was made the attempt to solve the problems and aims of Polish-Czechoslovak conflict, which appeared, when the borders of two new countries Poland and Czech were made. The subject of this conflict was to what of two countries should belong the territory of Cieszyńska Silesia, Spis and Orava.

Key words: Czechoslovakia, Poland, Czech, Cieszyn Silesia, Polish-Czechoslovak border conflicts, National Council of the Duchy of Cieszyn, Zemsky National Committee of Silesian.

УДК 94 (477.85) “1918/1940”
ББК 63.3 (4 УКР-4 ЧЕН) 613/624

Олександр Руснак

РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЛОЖЕНЬ РУМУНСЬКОЇ АГРАРНОЇ РЕФОРМИ В ПІВНІЧНІЙ БУКОВИНІ ТА ХОТИНЩИНІ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

У статті йдеться про реалізацію положень аграрної реформи 1920–1921 рр. в Північній Буковині та Хотинщині. На основі широкого кола джерел робиться спроба аналізу її основних етапів.

Ключові слова: сільське господарство, аграрна реформа, селяни, земля, наділ.

Найменш дослідженим аспектом румунської аграрної реформи 1920–1921 рр. у Північній Буковині та Хотинщині є втілення її положень у життя. Зокрема, серед радянських науковців найбільш ґрунтовно проблемою займалися: В.Малійський [49], В.Лит-